De zelfverkozen dood van ouderen

Eerste druk, maart 2012
© 2012 Wouter Beekman

ISBN: 978-90-484-2348-4
NUR: 748

Uitgever: Free Musketeers, Zoetermeer
www.freemusketeers.nl

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch voor de directe of indirecte gevolgen hiervan.

Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever worden openbaar gemaakt of verveelvoudigd, waaronder begrepen het reproduceren door middel van druk, offset, fotokopie of microfilm of in enige digitale, elektronische, optische of andere vorm of (en dit geldt zonodig in aanvulling op het auteursrecht) het reproduceren (I) ten behoeve van een onderneming, organisatie of instelling of (II) voor eigen oefening, studie of gebruik welk(e) niet strikt privé van aard is.

Wouter Beekman

De zelfverkozen dood van ouderen

De zelfverkozen dood van ouderen

Maatschappelijk debat in Nederland over stervenshulp aan ouderen die hun leven voltooid achten

Met een voorwoord van Jan Terlouw

Wouter Beekman

Januari 2012

Inhoudsopgave

Voorwoord **10**

Samenvatting **12**

Zelfgekozen levenseinde in Nederland **15**
Euthanasiewet 15
Drie routes naar zelfgekozen levenseinde 19
Burgerinitiatief voltooid leven 24

Voltooid leven van ouderen **26**
Om wie het gaat 26
Voltooid leven 30
Morele overwegingen 35
Stervenshulp bij voltooid leven 38

Voorstel voor wet stervenshulp aan ouderen **41**
Uitgangspunten 41
Stervenshulp 44
Stervenshulpverlener 47
Melding en toetsing 49

Maatschappelijk debat in Nederland **50**
Maatschappelijk debat 50
Reactie van artsenorganisatie 52
Kritieken 54

Nabeschouwing **61**
Terugblik 61
Wet stervenshulp aan ouderen 63
Twee visies op zelfdoding 65

Verantwoording 67

Noten 69

Het lijkt me aan geen twijfel onderhevig dat veel oude mensen er een grote rust in zouden vinden als zij over een middel konden beschikken om op aanvaardbare wijze uit het leven te stappen op het moment dat hun dat – gezien wat hen daarvan nog te wachten staat – passend voorkomt.

Huib Drion, 1991

Voorwoord

Jonge mensen kunnen sterven, oude mensen moeten sterven, zegt de volksmond. Daarmee wordt natuurlijk bedoeld: het is onvermijdelijk dat oude mensen sterven en dat is maar al te waar. Oude mensen *mogen* sterven is een vraagstuk waar de wetgever tot op dit moment vaak ontkennend op antwoordt. Er is in Nederland een euthanasiewet die regelt dat artsen onder strikte voorwaarden mensen die ondraaglijk en uitzichtloos lijden, mogen helpen om te sterven. Als aan die medische voorwaarden niet is voldaan, mogen ze de hulp niet verlenen.

Zelfdoding is niet bij de wet verboden, het verlenen van hulp daarbij wel. Dat zijn regels waar velen zich niet in kunnen vinden. Wouter Beekman maakt in dit boek duidelijk waarom ze tegen veler moraal in druisen. 'Eerbied voor het leven is een fundamentele waarde in de westerse cultuur', constateert hij. Maar ook is, zoals hij zegt, 'zelfbeschikking een wezenlijk beginsel van de moderne westerse beschavingen'.

Als het vraagstuk van het uit vrije wil beëindigen van een voltooid leven ter sprake komt, is de eerste reactie vaak: je moet hulp bieden, aandacht geven, zo handelen dat de wens om te sterven plaats maakt voor nieuwe levenslust. Natuurlijk moet je dat, niemand van de leden van de groep *Uit Vrije Wil* denkt daar anders over. Maar het getuigt van een gebrek aan realiteitszin als je denkt dat daarmee het probleem altijd kan worden opgelost. En als het verlangen om 's ochtends niet meer wakker te worden bij iemand die oud is, die zijn partner heeft verloren, zijn kinderen zelfstandig heeft zien worden, die zijn denkkracht en spierkracht heeft voelen afnemen, als dat verlangen niet is verdwenen, op grond van welke overweging mogen de krachtigen van middelbare leeftijd die nu de

wetten maken dan verbieden dat zo iemand wordt geholpen om te sterven, voordat zijn waardigheid onder een voor hem aanvaardbaar niveau is gedaald? In het werkzame deel van zijn leven heeft hij meegebouwd aan een samenleving die beschikt over de middelen om rustig, waardig, zonder pijn te sterven. Op grond van welk principe mag de overheid hem hulp ontzeggen om van die middelen gebruik te maken, als hij dat wenst en als die daad met waarborgen van zorgvuldigheid is omgeven?

Vele aspecten van dit vraagstuk zijn in dit boek belicht. Zeer de moeite waard om te lezen, of je nu voor of tegen bent. En zeker als je nog neutraal tegenover het onderwerp staat.

Jan Terlouw
Lid van de groep *Uit Vrije Wil*

Samenvatting

Over voltooiing en onthechting.
Over zelfbeschikking, barmhartigheid en medemenselijkheid.
Over compassie met oude mensen die hun leven voltooid vinden.

Voltooid leven van ouderen

In Nederland wordt sinds begin 2010 een intensief maatschappelijk debat over de zelfverkozen dood van ouderen gevoerd. Ouderen kunnen tot de conclusie komen dat de kwaliteit en de zin van hun leven zodanig zijn afgenomen, dat zij de dood verkiezen boven het leven. Zij vinden hun leven voltooid en willen sterven. Voor hen is de dood een vriend geworden. Het vrijwillige en weloverwogen besluit van een oudere om te willen sterven verdient respect. Ieder mens heeft immers de vrijheid om zelf over zijn leven én zijn sterven te beschikken. Wegkijken van de problematiek van het voltooide leven van ouderen is onbarmhartig.

Tot nu toe vindt een grote meerderheid van de Nederlandse artsen dat stervenshulp aan ouderen die hun leven voltooid achten buiten het medisch domein valt. Verzoeken om hulp bij zelfdoding door genoemde groep van ouderen worden daarom door artsen vrijwel altijd afgewezen. Dit maakt dat ouderen thans weinig mogelijkheden zien om hun leven op een waardige wijze te beëindigen.

Wetenschappelijk onderzoek heeft uitgewezen dat 3,4 % van de ouderen serieuze doodswensen heeft (in Nederland 85.000 ouderen). Hiervan heeft een kwart een sterke en acute wens om te sterven (20.000 ouderen). Het gaat dus om een groot maatschappelijk probleem, waarvoor dringend een oplossing moet worden gevonden.

Stervenshulp bij voltooid leven

De initiatiefgroep Uit Vrije Wil, een groep van vijftien Nederlanders uit de politiek, wetenschap en cultuur, streeft naar het legaliseren van stervenshulp aan ouderen die hun leven voltooid vinden en willen sterven. Deze stervenshulp houdt in dat een stervenshulpverlener na toetsing aan wettelijk vastgelegde zorgvuldigheidseisen de oudere helpt op een humane en waardige wijze te midden van zijn naasten te sterven. Uit Vrije Wil heeft ten behoeve van het legaliseren van deze stervenshulp een burgerinitiatief georganiseerd. Dit werd een groot succes: de steun voor dit initiatief is groot. Uit Vrije Wil baseert zijn voorstellen op de beginselen van zelfbeschikking, barmhartigheid en medemenselijkheid.

Uit Vrije Wil heeft hulp bij zelfdoding aan oude mensen die hun leven voltooid achten en willen sterven in een proeve van een *wet stervenshulp aan ouderen* uitgewerkt. De kernpunten van deze wet zijn als volgt.

1. De voorwaarden om in aanmerking te komen voor deze stervenshulp zijn: het verzoek om stervenshulp dient vrijwillig, weloverwogen en duurzaam te zijn. De oudere dient zeventig jaar of ouder te zijn.
2. De stervenshulpverlener dient na een serie van gesprekken ervan overtuigd te zijn dat aan de in punt 1 genoemde voorwaarden wordt voldaan. Hij moet het onafhankelijke oordeel van een tweede stervenshulpverlener vragen.
3. Stervenshulpverleners vormen een nieuwe beroepsgroep voortkomend uit professionals die bekend zijn met de problematiek van het levenseinde (zoals geestelijk verzorgers, psychologen, artsen en verpleegkundigen). Zij moeten een speciale opleiding volgen en gecertificeerd zijn. Zij zijn lid van een professionele organisatie die voor protocollen, opleiding, begeleiding en intervisie zorgdraagt.

4. De stervenshulpverlener is verplicht verleende stervenshulp te melden. De bestaande onafhankelijke commissies die gevallen van euthanasie toetsen aan de in de euthanasiewet gestelde voorwaarden, beoordelen ook de hulp van stervenshulpverleners.
5. Stervenshulpverleners die voldoen aan de in de wet gestelde voorwaarden worden niet vervolgd.

Alles bij elkaar is dit een geheel van regelingen dat garant staat voor zorgvuldige, professionele en toetsbare stervenshulp aan ouderen die hun leven voltooid achten en willen sterven.

Euthanasiewet en wet stervenshulp aan ouderen

De bestaande euthanasiewet en de voorgestelde wet stervenshulp aan ouderen hebben ieder hun eigen perspectief en doelgroep. Deze twee wetten concurreren niet met elkaar, zij vullen elkaar aan.

De euthanasiewet gaat uit van het medisch perspectief, waarin het ondraaglijk en uitzichtloos lijden van de patiënt centraal staat. Het toepassen van euthanasie wordt door artsen gezien als een uiterste middel, dat alleen in noodsituaties mag worden toegepast. Artsen toetsen of wordt voldaan aan de zware criteria van ondraaglijk en uitzichtloos lijden.

De wet stervenshulp aan ouderen gaat uit van het menselijk perspectief, waarin verlies van de kwaliteit van leven van de oudere centraal staat. Weloverwogen zelfdoding door ouderen wordt in dit perspectief gezien als een te respecteren keuze. Aan stervenshulp aan ouderen met een voltooid leven dienen derhalve alleen voorwaarden worden verbonden die zorgdragen voor een maatschappelijk verantwoorde gang van zaken (vrijwilligheid, zorgvuldigheid en toetsbaarheid). Het oordeel over het voltooid zijn van het leven komt alleen de oudere zelf toe en wordt dus niet getoetst.